

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՊՈԽԻԿԱՐԱԿ

Տարեկան 12 Ժր.
Վեցամսեայ 6 Ժր.

ԱՐՏ ՍԱՀՄԱՆ

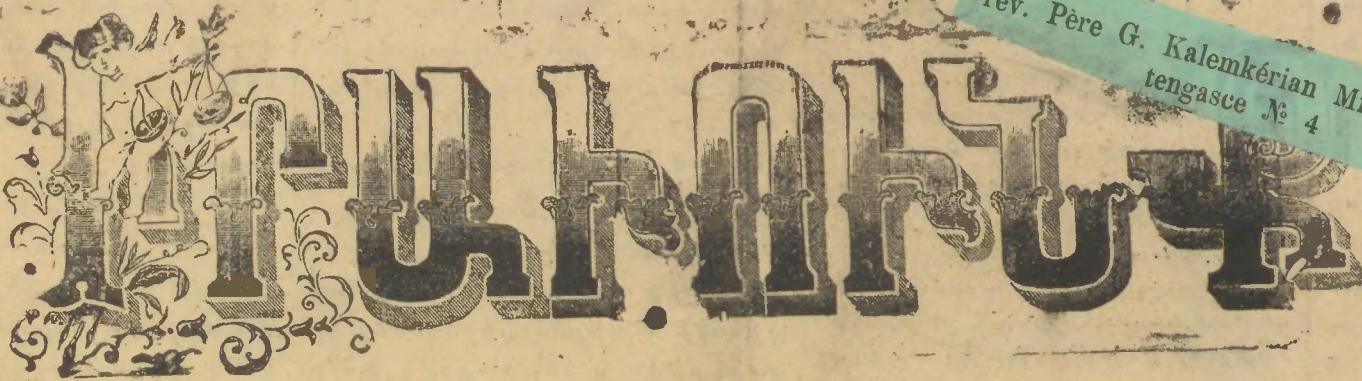
Երկու քիւն Եւրոպայ
Տարեկան 14 Ժր.
Վեցամսեայ 7 Ժր.

ԱՄԵՐԻԿԱ

Տարեկան 2.60 Ժր.
Վեցամսեայ 1.50 Ժր.

ԿԱՆԻՍԵ

ԽԱՆՈՒՑԱՆ ՏՈՂԸ
20 ՄԵՂ.

ԼՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶՈՐԵՔԵԱԿԻ ԵՒ ՇԱՐԱԹ ՕՐԵՐԸ

rev. Pere G. Kalemkarian
tengasce № 4
«cavouk»
la
Vienne

РЕДАКЦИЯ НА

ВѢСТНИКЪ

«Правуня»

Варна

Գրութիւնք ևս չեն տրուիր

ԳԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

ԽՆԴԻՐԸ

Մաս մը կիլիկեցի աղագիններու կողմէ ռուսադաւանութիւն ընդունելու դիմումը՝ թուրք կառավարութեան հայաշինչ և անաղղայ ընթացքէն յուսահատած հայութեան խորհրդածութեան առարկան դարձած է վերջերս։ Շատեր ալ այս մասին մեր կարծիքը կողմն իմանալու համար թէ ինչ է մեր կարծիքը։

Հետ մեղ, ոչ մասնակի և ոչ ալ ընդհանուր հայութեան դաւանափոխութեան դիմելը փրկարար ուղի մը չէ։ Անոնք որ Ռուստատան ըլլալով Ռուսիոյ պաշտպանութիւնը կը յուսան ձեռք բերել կը սխալին։ Օրինակը թարմէ գեռ վեց ամիս առաջ կիլիկիա չարդուողներուն մէջ 100 է Աւելի Թիւրք կային որոնք Ռուսաց հետ միեւնոյն օրթոթոքս եկեղեցոյ կը պատկանէին, բազմաթիւ կաթողիկոսներ և բողոքականներ ևս կային, նոյնիսկ օտարահպատակներ, բայց կոտորածի ամբողջ 20-25 օրուան շրջանին ոչ մէկ օտար պետութիւն իրգաւանակիցները պաշտպանելու համար գործնական քայլ մը չառաւ Մերիտի և Աղէքսանտրէի առջին հասած եւ թողական մարտանաւեր իրենց զինուորներով ու թնդանօթներով պարզ ու անտարբեր հանդիսատէս վկանները եղան գործուած հակամարդկային ճիւղալուծեանց և միայն լուսանկարները առին ծովին վրայ ծիւցող մարդկային յօշոտեալ գիւղերէն։ Ինչու այս անտարբերութիւնը։ Վասնզի թուրքիան չահագործելու համար մրցակցող պետութեանց օնուան քաղաքականութիւնը կը պահանջէր որ ժէտն-թիւրք հաւաքարութեան անհաճոյ քայլ չառնեն։ Անգլիացի նաւապետ մը սա ճշարտութիւնը խոստովանած էր իր քաղաքի մը «կոտորածի օրերուն կի-

լիկիոյ ափունքը մենք Գերմանացիներուն վրայ կը հսկէինք, անոնք ալ մեր վրայ Դաւանափոխութեան կողմնակից եղողները մեր այս կարծիքին դէմ եթէ մեզ օրինակ կը բերեն Պալկանեան երկիրներու օրթոթոքս աղգերու Բուսիոյ ձեռքով ազատած ըլլալին։ Ատոր մենք կը պատահանենք թէ այդ աղգերը թուրք բռնակալութեան լուծեն ազատելու համար քանցս Ռուսիոյ թուրքին դէմ պատերազմի ելլելուն պատճառցայց տուած Բրիտանիան անհաշիւ ոչ թէ անոնց օրթոթոքս ստեղծելու, Ռուսիոյ թուրքիոյ վրայ յարձակումը եթէ եւրոպայ թոյլատրեց այդ յանուն Արեւելի Բրիտանիայէն էր ոչ թէ մասնաւորապէս յանուն օրթոթոքսի։ Այսօր ալ երբ Կրեմէն կը պաշտպանուի թուրքին դէմ չորս մեծ պետութիւններէ ասոնց երկուքը կոթողիկ ին և մէկը բողոքական, և բան խնդիրը կը դառնայ ոչ թէ կրէտացիներու մեծամասնութեան օրթոթոքս ըլլալուն վրայ ալ քրիստոնէութեան վրայ, ժողովուրդ մը որ հալածուի դարեւ մը ի վեր և գետի պէս տրին կը թափէ 90 տարիներէ ի վեր։

Սա ևս անմիջապէս պէտք է աւելցնենք թէ, մանաւանդ քաղաք գործ ի վեր, կրօնքը կամ քրիստոնէութիւնը չատ քիչ աղգեցութիւն կընէ քաղաքական գործերու մէջ։ Այսօր պետութեանց քաղաքականութեան վրայ աղղող ոչ կրօնքն է եւ ոչ ալ մարդասիրական զգացումը, այդ երանելի և ասպետական դարը անցեր է այլ շահը եւ միմիայն շահագրգռութիւնը։

Ամբողջ աշխարհի ճակատագրին վրայ իշխող սա Եւրոպայի քրիստոնէայ

պետութեանց հակընդդէմ շահերը եթէ օր մը իրարու համաձայնին, հայերուս պէս ճշուած ժողովուրդի մը պաշտպանութիւնը ըստանձնելու համար՝ մեր անկախ քրիստոնէայ եկեղեցի մը ունենալինս աւելի նպատաւոր պարագայ մը պիտի նկատեն այդ 6-7 պետութիւններու, քան թէ անոնցմէ մէկն կամ միւսին դաւանողից լինելինս, որ կրնայ գաւառակից չեղող պետութեանց նախածը գրգռել և այդ պատճառաւ իսկ արգելք յառաջանել Ահա ասոր համար մենք ալ աւելի դէտք է փոքր մեր անկախ Աղգային եկեղեցիին, որ իր պատմական անցեալով, Արեւելի մէջ իր կատարած գերօրէն իր անդրանկութեամբ իր ուսմակար աշատ վարդապետութեամբ իր գրականութեամբ հայ անուան պատուարեր միակ հաստատութիւնն աշխարհի առջեւ հայճրուս պարծանքն է։ Անէ՛մք անոր քոյրութեան դէմ ներքնապէս դաւադրներուն։

Քօ՛ւրաքա՛նք
Յ Գրութիւնք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՐԸ ԿԵՍՆԵՐԻ ՄԵԶ

Կարգ մը մարդիկ կը գտնուին ամէն տեղ այս աշխարհի պատկանութիւններն ու անբաժնի ներքին եւ արտաքին թեման ողորդութիւնը միայն կրնան տեսնել որ քան մը չեն կրնար զրոյնել մայր ու զանաւ մէջ, եւրոպայ ու գոլուբուլ արժանի մարդիկ որ փառաւոր ապագայի մը ճանաչաւ չեն կրնար տեսնել ներկայ խառնուրդ մէջէն եւ որ հաւատք ու ներշնչում չեն կրնար տեսնել մասնակցելու ընկերութեան յարգաւորմանը համար եղած ազնիւ ջանքերուն։

Յուսահատ յոռեհաններ ևս ասոնք, կեանքի մոթ կաղծեր միայն միայն անտուններ եւ ունայնախօս քննադատներ։

Զորքած անդամներն են ասոնք մարդկութեան, ոչ միայն անօգուտ այլ և վնասակար։

Կարգ մը մարդիկ ալ կան որ

ամէն բանի պայտ կողմը միայն կրնան տեսնել, եւ ամեն զուգահեռ ծածանր բայց չեն կրնան նշմաւել անոր հետեւ տարածուող մակը ամպը, կը տեսնեն բոսոր վարդը բայց չեն խորհր թէ փուշեր ալ ունի ան, կը տեսնեն մը պիտը բայց կանտեսնեն արցունքը։

Միամիտ շուտեղծներ են այս բանի բայց չօգուտ մարդիկը ընկերութեան մէջ չեն չեն տեսնեն այսպիսիներ որ անոնց ջանքերուն համար ալ իրենց ոյժը ի դործ չեն։

Բայց ուրիշ կարգ մը մարդիկ ալ կան որ թէեւ գործաւոր մատնանք կրնան ընկերական աշխարհի բոլոր այն գծով մեքենայութիւնը որոնք ստեղծուած են տկար ճշտելու սնմանը ապաւանելու եւ անաշխատներ ունակել ընելու համար եւ սակայն կրնան նշմաւել կատարելութեան անյայտ աշխարհ մը աղ անկատարութեանց ետեւ որ կամաց կամաց երեւան կուտայ կը յայտնուի եւ կրնան անանկանքի մէջ։

Այնպէս լալատես մարդիկ ծաղիկը կը տեսնեն տերմին մէջ, իմաստաւոր մանկան մէջ, յաղաքակրթութիւնը բարբարոսութեան մէջ ու երկնափայլ իրաւար կեանքի իրականութեանց մէջ։

Հաւաստի մարդիկ են ասոնք, ոմոնք կրնան ներշնչուիլ, կրնան մասնակցիլ ընկերութեան ազնուացան ու բաժնոյն նոյնիսկ ան զորին այսպիսի մարդիկ միայն կրնան ճշմարտապէս հայրենասէր ըլլան եւ իրենց ազնուագոյն խորհուրդներն ու ջանքերը նուիրել իրենց ժողովուրդն փրկութեան համար Աշխարհին չորքներ յուսահատութեան չեն կրնար պառնտել հաւատք մարդոց օրով նեւեղ զիտան անոր թէ իրգաւորութեան ճշմարտութեան ու իրողութեան տուած մը կը գործը քաղկեւեկ եւ ընկերական բոլոր երեւոյթներուն տակ եւ անսխալաբար կ'առաջնորդէ զմարդ դէտի կատարելութեան բաղձալի գաւառները։

Մահուան դառապարտութեան է այն Աղղը կ'ալ այն պէտքերն որ զորաւոր հաւատք մը ցոյց չտար իր վերածննդեան գործունէութեան մէջ։ Հաւատքի աղգերն եւ հղած աշխարհի տիրող աղղիքը, եւ հաստքի մարդիկ են եղած այդ տիրող աղղիքը մարդսրնեղ ու անաշխատները, բոսրեկայ գիշերն ու անաշխատները։

Հաւատքն որ պէտք զի կայեանք գործել, եւ գործենք իրաւ զի կ'արեւուն հաւատալ։

Հոռոմէն հսկողները 8 թուականով կը հեռագրեն Պոլսոյ հեռագրական գործակալութեանց թէ Եւրոպայի մէջ հոգ կ'աւտեանեն այն զժողովութիւններն որ ծագեցոյն Բ. Դրան և Հայոց ու Յունաց Պատրիարքարաններուն միջև ընկած լինելու և կրօնական խնդրոց մէջ Պատրիարքարաններուն միջամտութեան իրաւունք ունենալու վաղեմի առանձնաշնորհներուն նկատմամբ զորս Օսմանեան կառավարութիւնը սահմանադրական ռէժիմին հետ անհաշտ կ'ենկատէ:

ԱՅԱՆԱԹԻ ԶԱՐԴԻՆ

ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Կ. Պոլսէն Հոկտեմբեր 5 թուականով կը հեռագրեն Բարիզի Թան լրագրին:

«Գերմանիոյ դեսպանատունը Բ. Դրան ներկայացուց ֆլասի հատուցման պահանջը մը Ատանայի խռովութեանց ատեն զերմանացի հպատակներուն կրած ֆլասին համար Թրանսայի և Իտալիոյ դեսպանատուներն ալ մօտեցաւ նմանօրինակ պահանջներ պիտի ներկայացնեն Իտալիա մասնաւորաբար 100,000 ֆր. կը պահանջէ:

ԱՊՏ - ԻԻԼ - ՀԱՄԻՏ ՓԱՆՁԻԼ
ՓՈՐՁԵՐ Է ՊԵՆՏԻԿ հրատարակուող Ֆարոս լրագիրը կըսէ թէ Ապտ-Իլ-Համիտ Ալլաթիին դադարեցնելու փախչիլ փորձեր է հետեւալ պարագաներուն մէջ. — Ապտ-Իլ-Համիտ անցեալ հինգշաբթի օր կահայարգար մը կանչել կուտայ իր սենեակը իբր թէ անկողինը վերմակ ևն պատրաստել տալու համար Մարդը եկեր է և սկսեց է աշխատել Բայց Համիտ պատրուակելով թէ մարդուն ձեռքերն անոր ուր երթայ լուսացուի և ճերմակ զգեստ հագնելով գայ աւարտէ աշատութիւնը Կահայարգարը դուրս եկեր է զգեստը ձգելով սենեակին մէջ. Համիտ մարդուն դուրս ելլելէն օգուտ քաղելով հագեր է անոր զգեստները, առեր է կահայարգարի գործիքները, իշեր է պարտէզ և յառաջացեր է մինչև դուռ, բայց պահնորդները զինքը ճանշարով ներս տարեր են և հիմա աւելի խտտօրէն կ'շարունակուի հսկողութիւնը Գերմանիան կատարուելով ձերբակալուեր է կահայարգարը որ կ'սպաննէ թէ ինք կատարելագոյն անմեղ է Լիւլանդ Հէրալտ կ'ըսէ որ եթէ այս պատմութիւնը ճշտ չէ, գոնէ աղէկ յարմարցուած է Մեզի ալ անհաւատալի կ'ընեն անիկա:

ՆԱՄԱԿ ՀԱՄԻՏԻ

Ս Ի Ր Ա Ւ Ո Ւ Ն Ք

Նամակի իր ատենին ստացաւ բայց կախքս անկախ պատճառներով ճիշտ օրին չ'կրնայ պատասխանելու համար ներողութիւն կը լլաք:

Հալէպ այցելելու դիմաւորութիւնը արհեստագործութիւն պատճառեց մեզի մամ առաջ ձեր քաղաքը ընկերակալութիւնը վախճել մեզի համար խիստ փափաքելի է, բայց զընդհարար չստանալ որոշած էք. որքան շուտ կանխէք ձեր խօսքում ալ քան մեզ գոն և շնորհակալ լինողս կը լլաք:

Գաղով թուրքիոյ կաղնիքեան մասին ցարդ ոչ մի մարմարաւ ևն յոյն ներշնչող նշոյլ մը անկողնի չ'երեւիր, (հտարէ ի էօֆէ) այդ ճիշդներուն յանուն արդարութեան գործած անլուր խայտառակութիւններն խուժանին պակաս թողած լրացող չենք գիտեր ինչ համադրումով կամ ինչ ակնկալութեամբ դաշնակցութիւնը այս բոլորներուն դարձաւ ձեռք կարկանդակ ինչ կարելի է յուսալ հայութեան թշնամի այս ճիշդներու եղբայրակցութիւնն արդիօք իրենց այս միութիւնը ինչ անակնկալ նոր վարիւրքներու գոնեք պիտի բանայ հայութեան զինքն ձեր նամակաւ հայ կուսակցութիւններու իրարու հետ չ'միանալուն համար ցաւ յայտնած էք թշնամի կուսակցութիւն մը կէցած անգ ամբողջ ուր իրարու հետ միանան այս ճիշդութեան օրհրդ մէջ երբ միութիւնը ակնհայտ անհրաժեշտ երբ ազգը անկի ներքնագէտ դարձան և համարաշինելու պետք ունի մարդքը օտար և թշնամի կուսակցութեան մը հետոյ միանալու աւելի կը նախադրուի:

Այլեւս բաւական է այս անբարեխիղճ և տղայամիտ չէֆերու երեսէն հայութեան կրածներն ասոնց զիմակներն սլար առնելու համար այլեւս ժամանակէ ամեն միջոց սպասելու գոտաներու ամեն կողմ կուսակցական աղտոտ պայքամ մէ որ կուգոր ժողովուրդը Լարուսի և երկպառակութեան ենդարիւնով:

Սահմանադրութեան հաստատումէն ի վեր ամէն ուրեք ցուցադրուած բարեփոխ յառաջանցողիչ ապականութիւնները բարոյական արգիտութիւնները ինչպէս նաեւ օր յոյսով խաղաղութեան իրենց բոլոր կորուզիլ և պիտի ստատութիւններով այն պէս վաճառ գաղտնիքներու բալձր սկզբունքներու թելադրութիւններով որ մար ժողովուրդի հաստատութիւնը շատ վեր աւելի թելադրութեան անհամաձայնութեան և պատակտուութիւններն ևղան ազգին համարաշինութիւնը քայքայելու, զեռ որ մէկը յիշեմ:

Հ. ճեղքէ տ'ղեկացիւ մօղի թէ Դաշ. և թիւրք Յեղ. միութիւնը արտասահմանի հայութեան և գրծող մարմիններու վրայ ինչ ապաւորութիւն առաջ բերաւ:

Հալէպ 14 օգոստ. 1909 Մ.

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԻՒՍԵՐԻՆ ԺԼԶԻՏԻՆ

Փեռնեմուրդ ար. անապարանքը որ ցոյց կուտար 61 րդ յօդուածը և Պատրիարքարանի առտնինաշնորհումները շնչելու մասին ճիշտմանն է անապարանքին

այն խանութպանին՝ որ կեղծ ապրանք մը քշած ըլլալով վարկեան առաջ գումար գրպանել կը շանայ:

Պր. Պր. Հիւսէյին ճահիտ և Ահմէտ բիշա և Ձեզի համախոհ փէօներ, Ձեզի կըսեմ որ ատ գըլուխները փախէք, գուք ձեր ազգայնութիւնը քերքով անը կը փորէք, դուք ձեր ոտքով զլխովը թիւրքիոյ գերեզմանը կը փորէք որպէսզի ան հան վերջնականապէս թաղէք: Եթէ դուք անկեղծ էք, եթէ դուք չէք խտրել մեզ՝ Արդարութիւն հաւասարութիւն չողջողուն բաւերով, և իրականապէս զայն պիտի դործադէք ալ ինչու կը վախնաք դաշնագրոց յօդուածներէ առանձնաշնորհումներէ: այն մուրհակները՝ որոնց վճարուիլը հաստատուած է՝ ինքնին ժրենց ճարձքը կը կորսնցնեն սերմն դոր նախ վրցածեք մասնաւոր պակտնակութիւնը ու դուք այդ պարագային ապագայ հայկական խլրտումներէ ալ մի վախնաք: Հայը արդարութիւն ու աղատութիւն գտնելէ վերջ ալ ուրիշ բռնի աչք չունի, նոյնիսկ րանր մունր անիրաւութիւններու համար ալ ձայն չի բարձրացներ, Մորդիկ մանր մունր սկզբներ չի ներդող տկարութիւններու համար բըժիշկի չեն գիմեր, բայց երբ ցաւերը սաստկանան բժիշկի կը վազեն ու երբ ալ աւելի սաստկանայունցս ծնին չունենածին ծախելով փոխելով աւելի մեծ բըժիշկներու կը դիմեն, Արդ նա յեցէք որ Հայը բժիշկի քիմիկապէտքը չըզգայ:

Հասկցողին այս տողերը շատ իսկ են: Իսկ չի հասկցողին համար ալ ցայսմաւարքն ալ բաւական չէ:

Գարուն

ՇՐՋԱՔԵՐԱԿԱՆ

Իբրեւ հիմնական սկզբունք Ազգ. Սահմանադրութեան, ազգին պարտականութիւնն է, ի մէջի ալլովցս զգայնոց բարոյական պիտոյց հող տանիլ, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դաւանութիւնն ու աւանդութիւններն անարատ պահել, Սոյն պարտականութիւնը կ'փանրանայ որքան թաղական խորհուրդներու վրայ, ի Կ. Պոլիս թէ ի գաւառս, նոյնքան և աւելի Ազգ. Կրթական ամէն կարգի պաշտօնէից վրայ, որոնց խումոց յանձնուած է Ազգ. մանկաւոյն բարեկրթատարականութիւնը, թաղերու եկեղեցեաց Աւագբէջները կազմական կանոնադրի 33 րդ յօդուածին արամագրութեամբ «պիտի նախադահեն թաղ. խորհրդոց դպրոցական կանոնաց վերաբերեալ նիւոներուն, որպէս և հոգաբարձութեանց եթէ կալմաւին նախագահը պիտի լինին,

և լարոյական ու հայրական հրահրութեան իրաւունք պիտի ունենան թաղային նախակրթութեանց վրայ, իսկ ըստ 39 րդ յօդուածին նոյն կանոնադրոյ, թաղ. խորհրդոց և հոգաբարձութեան պարտաւորութիւնն է, յաճախակի այցելութեամբ ի վարժարանս՝ հսկողութիւն ի գործ դնել պաշտօնէից բարոց դործունէութեան ու բարի վարուց վրայ: Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդս ցաւօք սրտի կ'իմանայ թէ վերոյիշեալ նախակրթական պարտականութեանց անխնայ կատարման ըստ բաւականին հոգ չտրուած ըլլալուն և այլ պատճառներով ընդդէմ Եկեղեցւոյ և Կրօնի կարգ մը գրգռիչ յայտարարութիւններու, անբարոյացուցիչ ու գոյթալիկ թելադրութիւններ ի գործ կ'գործին տեղ տեղ, նոյն իսկ Ազգ. վարժարանաց սեմէսներս, և սոյն արորքներուն կ'մանակցին նաև Ազգ. ուսուցիչներէ տնտեսական ուսման, քվիտուութեան դաւառաց մէջ, և որոնց ընթացքը տնտեսիկ ու դատապարտելի է յաշ խորհրդոյս Ուստի Խորհուրդս ներկայիս կը զեկուցանէ թէ այս կարգի թելադրութեանց տեղի տուողները պիտի նկատուին օրինազանց, և Ազգ. ուսուցիչներն և ուսուցչուհիները պիտի արգիլուին պաշտօն վարելէ:

Ի դիմաց Ուսումնական Խորհրդոյ Առնչագիր Ստեփանյան Պ. Գաւառեան Լ. Յ. Գաւառեան

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» մէջ կը դարդաւ հետեւեալը:
«Լրագրական աշխատողների փոքրամիութիւնը նախաձեռնութիւն ձեռնարկ արեւմտեան արդիականութիւն հարուածով իր շորագէտ կեանքին վերջ տուեց Դաւիթ Գալուստեանը, դեռ քառասուն տարին չը բուրած մի ինտելիգենտ երիտասարդ, որը տաս տարինեւ, ինչ ի վեր ամբողջապէս նուիրել էր իր սն լրագրական այն գործին, որը ոչ ոքի չէ երեւում, որից ոչ ոք չէ ստանում ոչ գալիս, ոչ լրախոսութեան և ոչ էլ գօնէ ներթական մի մեծ վարձատրութիւն, մի դուրս սակայն, որը լի է փշերով, վրդովմունքով չարչարանով, դա լրագրի գրան սենեկակերութիւնն է, լրագրական աշխատանքի ամենածանր, ամենապատախտաւոր բաժինը, և հոգեւորեալ տաս տարի շաբաթական թէ լիւթ, Լիւս թէ Արշալոյս և թէ գրա փակուածից յետոյ աւելի քան 18 շաբաթան անուներ կրող հայ օրաթերթերում, իսկ վերջուս՝ «Հօրիզոնում» տանում էր այդ ծանր բաժինը ամենայն ազնուութեամբ

